

בית הכנסת תלמידי ישיבת פוניבז' (צעירים)

רח' האדמו"ר מצאנו 10

בני ברק

שיעור ממורנו הגאון ר' יו"ט זנגר שליט"א

ליל ש"ק פ' לך לך תשע"ט

כמה פסקים ממרן החזו"א זצ"ל בענין מעשר כספים

מקור מצות מעשר כספים בתורה

כ' בפי' ויצא (כ"ח כ"ב) "והאבן הזאת אשר שמתני מצבה יהיה בית אלוקים, וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך". בדעת זקנים מבעלי התוס' הביא בשם המדרש שיעקב אבינו תיקן לתת מעשר מן הממון. אבל ברמב"ם (הל' מלכים פ"ט ה"א) מבואר, דחוץ משבע מצוות בני נח, אברהם אבינו נצטווה במצות במילה, והוא התפלל שחרית: ויצחק הפריש מעשר, והוסיף תפלה אחרת לפנות היום: ויעקב הוסיף גיד הנשה והתפלל ערבית: הרי מבואר ברמב"ם שיצחק הוא שתיקן מעשר (וכפרש"י על הפסוק בפי' תולדות - כ"ו י"ב – "ויזרע יצחק בארץ ההיא וימצא בשנה ההיא מאה שערים"), אבל הראב"ד השיג על הרמב"ם וכתב שאברהם אבינו כבר נתן מעשר כדכתיב בפי' לך לך (י"ד כ"ו) "ויתן לו מעשר מכל".

הכסף משנה יישב קושיית הראב"ד על הרמב"ם, דלא מצאנו אצל אברהם אבינו שעישר ממונו, אלא שעישר השלל הבא לידו ולא בתורת מעשר, אלא לפי שמלכי צדק כיבדו בהוצאת לחם ויין וברכו, ורצה ליתן לו מעשר מהשלל, אבל יצחק אבינו הי' הראשון שעישר ממונו לשם מעשר כמבואר במדרש (בראשית רבה פרק ס"ד ו') על הפסוק "ויזרע יצחק בארץ ההיא וימצא בשנה ההיא מאה שערים" – מפני מה מדד אותה מפני המעשרות. אבל הרדב"ז הסביר דאדרבה, כיון דמעשרות אינן נוהגות אלא בגידולי קרקע, לכן למד הרמב"ם מיצחק אבינו כמבואר במדרש, דהרי אברהם אבינו לא נתן מעשר מגידולי קרקע, והוסיף שכן פירשו התרגום ורש"י והרמב"ן עה"ת.

הרי דנחלקו הכס"מ והרדב"ז אם יצחק אבינו הפריש מעשר כספים או מעשר דגן, וצ"ל דיש מדרשות חלוקות בזה, דהרי בפרקי דר"א (פליג) כ' מפורש שיצחק הפריש מעשר כספים לעניים ואביונים (אלא דיש לדחות לפמשי"כ בביאור הרד"ל שם סק"ב, שיצחק עשה כן משום שהיו נוהגים במעשר מימי אברהם ע"ש). עוד מבואר ברדב"ז דמעשר כספים אינו מה"ת לפי הרמב"ם, ואילו לפי הכס"מ, יצחק אבינו הפריש מעשר כספים, וצ"ע למה לא למדו כשיטת בעלי התוס' שיעקב אבינו תיקן ליתן מעשר כספים.

גדר המעשר של אברהם אבינו מהשלל של המלחמה עם המלכים

כ' בפי' לך לך (כ"י י"ח – כ"ו) "ומלכי צדק מלך שלם (פרש"י הוא שם בן נח) הוציא לחם ויין, והוא כהן לקל עליון, ויברכהו ויאמר ברוך אברם.... ויתן לו (פרש"י אברם) מעשר מכל" (פרש"י אשר לו, לפי שהיה כהן).

בפי' הריב"א (מבעלי התוס') על הפסוק כ' דיש מפרשים שמלכי צדק נתן המעשר לאברהם שהיה כהן (וכן פי' החזקוני), אבל הביא רש"י פי' להיפך, שאברהם אבינו נתן המעשר, והקשה דלרש"י שפירש ד"ויתן לו" הוא שאברהם נתן המעשר למלכי צדק, א"כ עיכב לעצמו מהשלל, ומאותו השלל נתן המעשר, וקשה היאך קיים "אם מחוט ועד שרוך נעל", ולכן פי' הריב"א שמעתי שמן הדין זכה אברהם ברכוש, דאמרינן המציל מן העכו"ם ומן הלסטים הרי הוא שלו, וכיון דחזקה לחבר שאינו מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן, לכך הפריש מעשר מן הרכוש טרם השיבו למלך סדום, ועוד י"ל שכדי להוציא דבר זה מלבן, פרש"י מעשר – מכל אשר לו.... שאם לא כן, מה בא רש"י ללמדנו, פשיטא שלא נתן את

המעשר משל אחרים אלא משלו, אלא על כרחך כדתרצינו, שלא הפריש מעשר אלא משלו, ולא מן הרכוש שהציל (וכן פי' המהרי"ל מפראג, והטי"ז בספרו דברי דוד).

בפנים יפות (שם, ובהפלאה בכתובות נ.) ג"כ פי' במהלך כזה, והסביר דכשאמר אברהם אבינו אל מלך סדום "הרימותי ידי אל ה'... אם מחוט ועד שרוך נעל, ואם אקח מכל אשר לך, ולא תאמר אני העשרתי את אברם", כוונתו של אברהם אבינו היתה, דכיון שכשהחזיר לו את כל השלל, לא ניכה לו את המעשר מהרכוש (והיינו כפירוש הריב"א), לכן אמר "הרימותי ידי אם מחוט ועד שרוך נעל" – פי' שהוא מרים את המעשר לה' מיידו, כלשון הפסוק (סוף פ' ראה) "איש כמתנת ידו", ולא רצה לנכות את המעשר מהשלל כשהחזיר לו את הרכוש, לפי שאחז"ל (שבת קי"ט.ט.) עשר בשביל שתתעשר, ואם היה מנכה לו את המעשר מהרכוש היה מלך סדום מתפאר "אני העשרתי את אברם", שנתעשר מהמעשר שהפריש משלי (ועי' בבראשית רבה פמ"ג ח', דכתיב אצל אברהם "וה' בירך את אברהם בכל" – בזכות "ויתן לו מעשר מכל").

מרון החת"ס זצ"ל (תורת משה השלם – פ' לך לך עמוד מ"ב ד"ה ויתן לו) הוסיף ע"ז, דלפמש"כ הריב"א שהמעשר שנתן לו היה משלו ולא מהשלל, צ"ע במה הקנה אברהם אבינו את המעשר שבביתו, ותי בקנין חליפין (עי' ב"מ י"א:) כדכתיב "כי לפנים בישראל שלף איש נעלו ונתן לרעהו", והיה מקום לומר שהקנה לו הקנין בנעל שלקח משלל סדום, לכן אמר אברהם אבינו "אם מחוט ועד שרוך נעל", שאפילו הנאת אותו הנעל לא רצה ליהנות ממנו, ולא תאמר אני העשרתי את אברם, כדי שלא תאמר שעל ידי נעל שלך הקניתי המעשר.

האם מוצא אבידה חייב להפריש מעשר כספים ממנה כשמחזירה לבעליה לפני משורת הדין

מעשה שהיה במי שמצא סכום כסף גדול מאוד, באופן שעל פי הדין היה פטור מלהחזירו, אבל בכל זאת רצה להחזירו לפני משורת הדין, והסתפק האם חייב להפריש מעשר כספים ממה שמצא, דהרי מן הדין זכה בו, ומהיכ"ת לומר שפטור ממעשר כספים משום שהחזירו לפני משורת הדין.

כ' רבינו יונה בספר היראה (אות רי"ג) וז"ל במעשרות אל תרפה ידך מליטלה כראוי. כיצד מכל דבר שמשכתך ... או אף אם מצא מציאה או נתנו לו במתנה ... מן הכל יפריש מעשר עכ"ל.

בענין חיוב מעשר כספים ממצאה שמצא, פסק בדרך אמונה (הלי' מתנו"ע פי"ה ה"ה בה"ל ד"ה ואחד), אם אינו חייב להחזירה ע"פ דין, רק שהוא רוצה להחזירה לפני משורת הדין, אם בעל האבידה הוא עשיר ואין החזרתו לו משום מצות צדקה, אז המחזיר צריך ליתן מעשר כספים קודם שיחזירנה, וראייה לחידוש זה מאברהם אבינו שהחזיר מהשלל למלך סדום, ובכל זאת נתן מעשר קודם, והתם החזיר רק משום חילול ה' שלא יבא לאמר "אני העשרתי את אברם", אבל נשאר בצ"ע ע"ז. יש לציין שמרון הגר"ח קניבסקי שליט"א הוסיף (בדרך שיחה ע' מ"ט – נ'), שאם הרים האבידה ע"מ להחזירה לבעליה, גם אם הי' פטור מלהחזירה, מ"מ פטור מלהפריש מעשר כספים, דמעולם לא הי' שלו (וכ"כ מפורש בהפלאה בכתובות נ.).

שיטת מרון הגריש"א זצ"ל שפטור מלהפריש מעשר כספים מאבידה שהחזירה לפני משורת הדין

אבל מרון הגריש"א זצ"ל פסק (משפט האבידה סי' רנ"ט שע"צ ס"ק קכ"ה), דכשמחזיר אבידה לפני משורת הדין אינו חייב להפריש מעשר כספים. אמנם לכאורה צריך להבין קולא זו, דהרי אברהם אבינו הפריש מעשר אע"פ שהחזיר השלל לפני משורת הדין, אבל במשפט האבידה שם הסביר דיש לחלק בין הנידונים, דבהשבה לעכו"ם ליכא דינא דלפנים משורת הדין, ואדרבה אסור להחזיר אבידה לנכרי, ולכן עישר קודם שהחזיר השלל למלך סדום, משא"כ באבידה באופן שצריך להחזירה לפני משורת הדין, החזרתה היא ענף של מצות השבת אבידה, ולכן אין חיוב להפריש מעשר ממנה.

האם הבעלים חייבים להפריש מעשר כספים מאבידה שהתייאשו ממנה והחזירה להם

ראובן נאבד לו הרבה כסף והתייאש ממנו, ושמעון מצאו ונודע לו שנפל מראובן, ולכן החזירו לו, והסתפק ראובן האם הוא חייב להפריש מעשר כספים מכספו שהוחזר לו, משום שמעיקר הדין שמעון

לא היה חייב להחזיר לו הכסף, אב"א משום שלא היה לו סימן, ואב"א משום שראובן התייאש ממנו, וא"כ כששמעון החזיר לו את הכסף הרי נתן לו מתנה גמורה, ולכאורה צריך להפריש מעשר ממנו, וא"כ יש צד לומר שהיה ראוי שיחזיר לו את הכסף לפנים משורת הדין.

כ' בשו"ע (ח"י"מ סי' רנ"ט ס"ה) אע"פ שמן הדין במקום שרוב עכו"ם מצויין, אפילו נתן ישראל בה סימן אינו חייב להחזיר, טוב וישר לעשות לפנים משורת הדין להחזיר לישראל שנתן בה סימן, והשו"ע הרב (הלי' מציאה ס"ח) הוסיף דה"ה בדבר שאין בו סימן, אם יודע בבירור של מי הוא, יחזירנו לו אע"פ שכבר נתייאשו, שהיאוש אינו כהפקר גמור, שאינו מתייאש ומפקיר מרצונו.

הרי מבואר שלפנים משורת הדין טוב וישר להחזיר אבידה שאין בה סימן, וא"כ אפילו אם ראובן התייאש, מ"מ כיון שיאוש אינו כהפקר גמור, דהרי עדיין לא יצא מרשותו כמבואר בנתיבות (סי' רס"ב סק"ג) וקצוה"ח (סי' ת"ו סק"ב) ע"פ תוס' בב"ק (ס"ו. ד"ה כיון) שיאוש אינו יוצא מרשותו עד שהשני יזכה בו, משא"כ בהפקר שיוצא מרשותו מיד.

אמנם יש מקום לדחות, שהחיוב מעשר כספים אינו תלוי בבעלות על הכסף, ואם הוא עדיין נחשב ברשותו, אלא הכל תלוי אם במציאות הכסף היה מופסד ממנו, דאז הוא חייב במעשר כשמקבלו בחזרה, גם אם המעות לא יצא מרשותו. והכי מבואר בספר חסידים (סי' קמ"ד), וז"ל אם מצא גניבה או הביאו לו גניבה, צריך לעשר ולהפריש כאשר נכתב בפסוק עכ"ל, והסביר המקור חסד (שם סק"ד) שאם מצא מה שנגנב ממנו, או שהחזירו לו הגניבה אחרי שהתייאש, הוי כריוח וצריך להפריש מעשר משויו לצדקה, ולפ"ז לכאורה בנד"ד ראובן צריך להפריש מעשר מכספו שהוחזר לו.

אבל עדיין יש לצדד דאפשר הוא פטור מלהפריש מעשר, דהרי נחלקו הפוסקים במי שיש לו כמה עסקים, מהם נושאי רווחים, ומהם צוברי הפסדים, האם יכול לצרף את חשבון כל העסקים יחד, ולהפריש מעשר מיתרת הריוח הכללי, או שמא צריך לחשבן כל עסק בנפרד, ויש בזה ג' שיטות בפוסקים:

א. בשו"ת שבות יעקב (ח"ב סי' פ"ו) כ' דאין לצרף שני עסקים לחשבון אחד, משום שדין מעשר כספים כדין מעשר עני, והסביר בשו"ת יד הלוי (יו"ד סי' קל"א) דאטו מי שיש לו כרם שטעון הרבה יין, פטור מלעשרו אם שדות תבואה שלו לקו בשדפון, ובשו"ת בית דינו של שלמה (יו"ד סי' א') הוסיף דחיוב מעשר כספים הוא מידי כמו במעשר עני, וכל ימי חייו בעמוד ועשר קאי, ואם לא תימא הכי, אין לדבר סוף, דהיכי פלגינן לנכסיה או לזימניה, דמאן פלגינהו עכתו"ד.

ב. בשו"ת נודע ביהודה (מהדו"ת יו"ד סי' קצ"ח) ובערוה"ש (יו"ד סי' רמ"ט ס"ז) כ' שכל הרווחים וההפסדים של שנה אחת מצטרפים לחשבון אחד, אבל אין מחשבים משנה אחת לחברתה (ע"ש בערוה"ש שהשנה לענין זה הוא ראש השנה), וטעם הדבר מדכתיב "עשר תעשר.....שנה שנה", ואע"פ שבשו"ת בית דינו של שלמה הנ"ל כ' "אין לדבר סוף, דהיכי פלגינן לנכסיה או לזימניה, דמאן פלגינהו", הסביר הנו"ב שהזמן של השנה הוא המחלק, ואת זה גופא לומדים מהפסוק "שנה שנה".

ג. בשו"ת שער אפרים (יו"ד סי' פ"ד) פסק שחיוב מעשר כספים הוא מידי ולא שנתי, ומ"מ אם הוא מנהל חשבון משותף לשני העסקים, ואינו יודע על הריוח עד סוף השנה, עריכת החשבונות יחד קובעם כעסק אחד לדיני מעשר, והוא כעין גמר מלאכת התבואה בגורן (עי' הגהות חת"ס יו"ד סי' רמ"ט).

להלכה כ' באהבת חסד (ח"ב פי"ח ס"ב), ובשו"ת שבט הלוי (ח"ה סי' קל"ג סק"ט), וכן משמעות הבית לחם יהודה (יו"ד סי' רמ"ט) דהעיקר כשיטת הנו"ב, שאפשר לעשות חשבון אחד לכל השנה (וע"ע בפתי"ש יו"ד סי' רמ"ט סק"א יותר אריכות בזה).

לפ"ז בנד"ד יש להקל שראובן א"צ להפריש מעשר מהכסף שהוחזר לו, לא מיבעיא לשיטת רוב הפוסקים דס"ל שמחשבים כל הרווחים וכל ההפסדים יחד, וא"כ כאן אע"פ שעכשיו הריוח כסף בהחזרת הכסף, אבל הוא גם הפסיד אותו סכום, וממילא הוא פטור מלהפריש מעשר, אלא גם לשיטת

השבות יעקב ודעימיה שמחמירים דאין לצרף שני עסקים לחשבון אחד, שאני הכא שהיה חייב להפסיד את כספו כדי שיוכל להרויח, וא"כ בודאי נוכל לחשבנו כעסק אחד, ונחשבן אותו כהוצאה לצורך הרווחה, אבל לפ"ז צריך להבין למה הספר חסידים החמיר שיש חיוב להפריש מעשר כשמקבל הגניבה בחזרה, וא"כ נסביר דבריו שונה מביאור המקור חסד וצע"ק.

מעשר כספים ממתנות שחתן וכלה מקבלים כשמתחתנים

בשו"ת יד הלוי (הגרי"ד במברגר זצ"ל ח"ב סי' מ"ד) הביא תשובה שהמנהג היה שהחתן לא היה מפריש מעשר כספים מהמתנות שנתנו לו כשהתחתן, והסביר שהדעת נוטה שהוא דומה להלוואה, וכמו בשושבינות בב"ב (קמ"ה.), אם אירע נישואין לאחד מן הנותנין, צריך המקבל ממנו לשלם לו דורון. הרי מבואר דס"ל שגם המתנות שנותנים בימינו לחתן וכלה מוגדרים כשושבינות, ולכן פטר החתן וכלה מליתן מעשר כספים מהם, ולא דווקא בשושבינות בזמן חז"ל שהי' דבר גדול, ולא הי' שולח מתנה אם הי' יודע שחבירו לא ישלח לו מתנה בחזרה בעת שמחתו. אבל נראה, שבימינו שהמנהג הוא שאם החתן וכלה מקבלים מתנה, הורי החתן וכלה נותנים מתנה בחזרה בנישואי צאצאי נותני המתנות, אבל החתן וכלה בעצמם אינם נותנים מתנה, וא"כ לכאורה אין להם פטור מלהפריש מעשר כספים מדין שושבינות.

אבל מרן החזו"א זצ"ל (דרך אמונה בהלי' מתנות עניים פ"ז סקכ"ז וצה"ל סקס"ז) פסק דבזה"ז אין חיוב להפריש מעשר כספים מהמתנות שהחתן וכלה קיבלו, וא"כ קבלו מתנות של מעות ממש, והסביר מרן הקה"י זצ"ל (ארחות רבינו ח"א עמוד רצ"ו, ומעשה איש ח"א עמוד קמ"ד) דמה שאנחנו נותנים מעשר כספים אינו מעיקר הדין אלא מדין צדקה, דחיוב צדקה הוא מה"ת, והיות ורבים העניים לכן מרבים ליתן עד מעשר, וכיון שהוא מדין צדקה נותנים רק מכסף, דאין אדם מחוייב למכור ביתו ומטלטליו לצורך צדקה (ועי'ע משי"כ במעדני יו"ט ח"ב סי' כ"ג).

קיבל כסף לקנות דבר מסויים

עוד פסק מרן החזו"א זצ"ל (בדרך אמונה הני"ל), אם נתנו לו מעות במתנה כדי לקנות דבר מסויים, כיון שמתמא הנותן אינו מקפיד אם המקבל יפריש מעשר, לכן חייב במעשר (וכבר פסק כן בחקרי לב יו"ד ח"ג סי' ק"ב), ואם עי"ז שיפריש מעשר כספים לא יספיק לו המעות שנשאר לקניית החפץ, וא"א לו ליתן מעות אחרים, ירשום סכום המעשר לעצמו וכשיזמין ה' לידו יפרע.

אבל מרן הגריש"א זצ"ל מיקל בזה, ופסק שאם קיבל מעות לקנות דבר מסויים, א"צ להפריש מעשר כספים, ורק אם נשאר עודף צריך להפריש מעשר מהעודף (באורח צדקה עמוד קל"ט), וכן הקילו בשו"ת משנה הלכות (ח"ז סי' קכ"ז) ובשו"ת חשב האפוד (ח"ג סי' ל"ג), והיינו משום שהיום מעיקר הדין מעשר כספים אינו אלא מנהג, ולא קיבל ע"ע להפריש כשיקבל כסף לקנות דבר מסויים, ונ"מ טובא במחלוקת זו בהרבה שאלות, כגון מי שמקבל סיוע ממשלתי לשכר דירה, דמצד אחד קבלו למטרה מסויימת, ומאידך גיסא יכול להשתמש בכסף זה לכל מטרה.

קיבל כסף ונעשה שליח לקנות דבר מסויים

אבל גם מרן החזו"א זצ"ל (בדרך אמונה הני"ל) מודה שאם נותן המתנה נתן הכסף, ועשה המקבל שליח לקנות המתנה, כיון שאין הכסף של המקבל א"צ לעשרו, ולכן הורה לחתן אחד שאביו או חמיו נתנו לו מעות לקנות דירה, ולא הקנו לו את הכסף, אלא קונים לו את הדירה, אפילו אם שלחו אותו לקנות את הדירה, כיון שהכסף אינו שלו, אינו צריך להפריש מעשר ממנו, ומרן הקה"י זצ"ל הוסיף (ארחות רבינו ח"א עמוד רצ"ו) דחתן שמקבל כסף מההורים או מאחרים עבור קניית דירה, יחשוב שלא לזכות בכסף, רק יקנה את החפץ או את הדירה עבור הנותן, ואח"כ יזכה בהם לעצמו (וא"צ לומר למוכר, שקונה עבור הנותן בעל המעות, כמבואר בחו"מ סי' קפ"ד סי"ב - ס"ד ע"ש).

הפרשת מעשר מתמיכה שמקבל מחמיו כדי שיוכל ללמוד

האג"מ (יו"ד ח"ב סי' קי"ב) דן במי שמחזיק חתנו, ואמר להדיא שמחזיקו כדי שיוכל ללמוד בלי שום טירדות, ופסק שם שאם ע"י שהחתן יפריש מעשר יתקשה בפרנסה, ויפריע לימודו, ויתכן שחותנו יצטרך ליתן לו יותר כסף, לכו"ע אסור לחתנו להפריש מעשר מהכסף שקיבל, דהרי יש אומדנא ברורה שנותן לו הכסף אך ורק כדי שיוכל לחיות מזה, ויוכל ללמוד בלי שום טירדות, ואפילו אם החתן אומר שרוצה ליתן מעשר כספים, ויסרב לקבל תוספת תמיכה מחותנו, ג"כ אסור, דהרי יצטרך לבטל מתלמודו כשיחסר לו, וכל נתינת חותנו היתה כדי שלא יטרד ויבטל מלימודו מחוסר כסף, וגם אינו יכול לומר שיצמצם בהוצאותיו ע"ש באריכות.

האם חייב להפריש מעשר כשמקבל תלושי מזון

יש להסתפק אם חייב להפריש מעשר כספים כשמקבל תלושי מזון (לבר כל או נתיב חסד וכדומה) מהכולל כתשלום חלקי של המילגה החודשית, או כתוספת לפני החגים, דמצד אחד אם יכול למוכרו לאחרים, ואינו מוגבל להשתמש בו דווקא לאוכל, הרי דינו ככסף שחייב להפריש ממנו מעשר, אבל אם הוא מיועד אך ורק לרכישת מוצרי מזון בחנות, הרי זה נחשב כאילו התורם נתן לו את התלוש כדי לקנות אוכל לעצמו, וחסך טירחת הקנייה מנותן התלוש. י"א שא"צ להפריש מעשר מהם כיון שקיבלם על דעת לקנות צרכיו מהם, אבל מביאים בשם מרן הגריש"א זצ"ל שצריך לעשר תלושי קניות, משום דכל שוה כסף שמיועד לקנות דבר אחר, דינו ככסף (יד מלכים עמוד ת"ע - אמנם מש"כ שם עמוד פ"ח הערה 69 בשם מרן הגרי"ח קניבסקי שליט"א, ע' באורחות מתנה עמוד רנ"ג שהביא להיפך בשמו, דכיון שאינו יכול להשתמש בתלושים בכל מקום, דינם כקיבל חפץ שא"צ להפריש מעשר כספים).

מעשר כספים לקרוביו או לשאר עניים

יש להסתפק במי שיש לו מעשר כספים לחלק לעניים, היאך יחלק אותם כאשר יש לו קרובים הנצרכים ויש עוד עניים, ואת"ל שצריך להקדים קרוביו, האם מותר לתת להם את כל מעשרותיו. בשו"ע בה"ל צדקה (יו"ד סי' רנ"א ס"ג) כ' שצריך להקדים קרובו לכל אדם, ורע"א שם הביא בשם הש"ך דהיינו אפילו לפני ת"ח שאינו רבו, וכ"כ באהבת חסד (ריש פ"ט בהג"ה, וע"ש פ"ו נתיב חסד סק"ד), ובכל זאת נפסק בשו"ע (שם סי' רנ"ז ס"ג) המחלק צדקה צריך לזוהר שלא ירבה לקרוביו יותר משאר בני אדם, והוסיף הרמ"א דהיינו בגבאי צדקה, אבל כל אחד מותר ליתן צדקה שלו או מעשר שלו למי שירצה, והם קודמין.

אמנם יש להסתפק האם מותר ליתן כל מעשרותיו לקרוביו, או שמא הדין הוא שצריך להקדימם, אבל גם צריך לתת לעניים אחרים. הפת"ש (יו"ד סי' רמ"ט סק"ב) כ' בשם החת"ס זצ"ל שיתן חצי לקרוביו וחצי לשאר עניים, וכן נקט להלכה מרן החזו"א זצ"ל (דרך אמונה ה"ל מתנות עניים צה"ל ס"ק רמ"ז), ומ"מ אם הקרוב היה נצרך ביותר, התיר ליתן לו כל המעשר, ומש"כ החכמ"א ד"א לתת לו שתי שלישי, לא קיי"ל הכי נגד סתם משנה.

מרן הקה"י זצ"ל אמר דמעיקר הדין צריך לתת את כל המעשר כספים שלו לקרוביו העניים (ואע"פ שהש"ך יו"ד סי' רנ"ז סק"ט כ' שהאיסור לתת כל מעשרותיו לעני אחד, הוא גם כשנותן הצדקה לקרוב אחד ולא לשאר קרוביו, אבל מדבריו משמע שמותר לתת כל צדקותיו לעני שהוא קרובו ולא לשאר עניים, וכן פסק בשו"ת מהרש"ם ח"א סי' ל"ב ד"ה סוף דבר. אבל בשו"ת חת"ס יו"ד סי' רכ"ט ד"ה לע"ד חולק על הש"ך, ופסק שרק באביו צריך ליתן לו כל צדקותיו, ואינו רשאי ליתן לעני אחר כל עוד שאין לאביו די מחסורו, ואילו לגבי שאר קרובים, מצוה ליתן גם לעניים אחרים), אבל אין לעשות כן בקביעות אלא לפרקים, ושאר הפעמים יתן מחצה לקרוביו, ומחצה לשאר עניים (ארחות רבינו ח"א עמוד רצ"ט).

בית הכנסת תלמידי ישיבת פוניבז' (צעירים)

רח' האדמו"ר מצאנו 10

בני ברק

שיעור ממורנו הגאון ר' יו"ט זנגר שליט"א

ש"ק פ' לך לך תשע"ט

קרא שנים מקרא ואחד תרגום בלי כוונה – גדרים במצות תלמוד תורה

מעשה שהיה במי שקרא שנים מקרא ואחד תרגום, ובאמצע הוא חלם ולא התבונן כלל על מה שקרא, ואמנם הוא המשיך לקרא את הפרשה בשפתיו, אבל לא ידע כלל מה שהוא אומר, והסתפק אם הוא צריך לחזור לקרא אותם פסוקים או אותן פרשיות שנית. מקום הספק הוא, מה הגדר של מצות שמו"ת, דבשלמא אם זה רק תפלה, הרי קיי"ל שהמתפלל בלי כוונה י"ח (חוץ מברכה ראשונה של שמו"ע – סי' ק"א ס"א – ופסוק ראשון של ק"ש – סי' ס' ס"ה), אבל אם נאמר שתקנת מצות שמו"ת היתה כדי שילמוד את הפרשה, הרי לא למדה, או שמא נאמר שגם כשקורא ואינו מתבונן כלל במה שהוא אומר, גם זה נחשב תלמוד תורה, או שמא נאמר דאפילו אם בדרך כלל קרא בלי התבוננות נחשבת כתלמוד תורה, אבל במצות קריאת שמו"ת העיקר הוא שיחשוב ויתבונן מה כתוב בתורה.

האם מקיים מצות תלמוד תורה כשאומר "אמר אביי"

מעשה שהיה כשהאדמו"ר מקלויזנבורג זצ"ל נפגש עם מרן רה"י הגרא"מ שך זצ"ל בביתו בבני ברק (הובא בישרון ח"א עמוד תכ"ד), והאדמו"ר זצ"ל אמר שיש לו ספק: כשאדם אומר רק המילים "אמר אביי", האם יכול לברך ברכת התורה על זה לבד, והאם הוא מקיים מצות תלמוד תורה בזה.

מרן רה"י הגרא"מ שך זצ"ל ענה לו, שאם יעמוד אדם מהבוקר עד הערב ויאמר "אמר אביי", אינו מקיים מצות ת"ת בזה, אלא שיקבל שכר על שהזכיר שם של צדיק, ועל אשר ישב ולא עשה עבירה באותו זמן שאמר "אמר אביי". אבל אם יאמר "אמר אביי" יחד עם המימרא שלו, הדבר פשוט שגם "אמר אביי" הוא בכלל תלמוד תורה ואינו רק "הכשר מצוה", וכמו מי שאומר "ואחות לוטן תמנע" מקיים מצוה חדשה כל פעם (ילקוט שמעוני פי' ויקרא רמז תנ"ה – וז"ל אפילו אין בידו של אדם לא מקרא ולא משנה, אלא יושב וקורא כל היום כולו "ואחות לוטן תמנע", שכן תורה בידו עכ"ל), כמו"כ גם בתורה שבעל פה, אין המצוה של ת"ת רק כשלומד עיקר הדבר, אלא כל תיבה ותיבה היא גופה תורה, כמש"כ רבינו החפץ חיים זצ"ל עפמש"כ רבינו הגר"א זצ"ל בשנות אליהו, שבכל לימוד של דף גמרא מקיים מאות ואלפי מצוות של תלמוד תורה.

יש לציין שבאילת השחר (פי' וזאת הברכה לייג י"ח ד"ה עוד יליע) ג"כ הסתפק בשאלה כעין זו, האם מקיימים מצות ת"ת כשקוראים מש"כ ברש"י בהרבה מקומות "לא ידעתי", וכי דמסתבר דזה נחשב כת"ת, וע"ש עוד הרבה דוגמאות כעין זה.

חידוש הג"ר ישראל סלנטר זצ"ל שהמונה מצוותיו שמקיים משך היום נחשב כתלמוד תורה

עוד הוסיף מרן זצ"ל שאין נ"מ בין מי שלומד הפסוק "בראשית ברא" ובין מי שלומד תורה שבעל פה, או לומד דברי האחרונים, שהכל בגדר מצות תלמוד תורה, וסיפר שהג"ר ישראל סלנטר זצ"ל דרש פעם ברבים ועורר את הצבור על החיוב של ת"ת, ובסוף דבריו בא יהודי ואמר שאינו מסוגל ללמוד משום שלא למד אף פעם, ולא חינכוהו ללמוד. הג"ר ישראל זצ"ל שאל אותו על סדר היום שלו, ואחרי

ששמע שנוטל ידיו בבוקר, ומברך ברכות השחר, אמר לו שיאמר משך כל היום שצריך ליטול ידים שחרית, ושצריך לברך על הנטילה, ושצריך לברך ברכות השחר, ושצריך לקרא ק"ש ולהתפלל, ועי"ז יקיים מצות ת"ת. מרן רה"י הגרא"מ שך זצ"ל הסתפק אם שייך לברך ברכות התורה על סוג ת"ת כזה, דהרי בברכות (י"א): נחלקו האמוראים על איזו דרגה של לימוד מברכים ברכה"ת, על מקרא או אפילו על מדרש, או אפילו על משנה, או אפילו על תלמוד, ולהלכה נפסק בשו"ע (סי' מ"ז ס"ב) שצריך לברך בין למקרא בין למשנה בין לגמרא, והרמ"א הוסיף גם למדרש.

ספיקת הערוך השלחן אם מברכים ברכות התורה כשלומד דברי אגדה או קבלה

בפירוש תלמידי רבינו יונה בברכות (ה: לדפי הרי"ף ד"ה ר' יוחנן אומר) הסביר שכל האמוראים ס"ל שבתלמוד תורה דורשים את הפסוקים, אלא שנחלקו אם מברכים ברכות התורה רק כשלומד טעמי המצוות מהפסוקים, או שמברך גם על הפירוש של הפסוקים, או שגם מברך על לימודים של ק"ו וגז"ש מהפסוקים. הערוה"ש (סי' מ"ז ס"ח) הסתפק אם חייב לברך ברכות התורה כשלומד מדרש אגדה או חכמת הקבלה, והביא שמדברי תר"י משמע שאין חיוב לברך רק בדברים שמפרשים דיני התורה, אבל דברי אגדה או קבלה שאין עיקרם לדינים והלכות, א"צ לברך, אבל אם נאמר כמש"כ בשו"ע הרב שמברכים משום שהכל ניתנה מסיני, או כמש"כ הלבוש שהכל נקרא תורה, א"כ פשיטא שמברך גם על אגדה וקבלה, ונשאר בצ"ע לדינא.

פרק איזהו מקומן וברייתא דר' ישמעאל כשאינו לומדו אלא אומרו בלי להתבונן

עוד יש לדון במש"כ המ"ב (סי' נ' סק"ב) בשם המ"א, כשמבאר מש"כ בשו"ע שם שקבעו חז"ל ללמוד פרק איזהו מקומן וברייתא דר' ישמעאל כדי שכל אדם יזכה ללמוד בכל יום מקרא משנה וגמרא, וכ' שאין קריאת פרק זה וברייתא זו עולה ללימוד משנה ותלמוד אלא למי שמבין, אבל למי שאינו מבין, צריך ללמוד ולהבין, שאם לא כן אינו נחשב ללימוד, דדווקא בתפלה אף שאינו מבין, הקב"ה יודע כוונתו, אבל אם אומר המשנה והברייתא ואינו מבין, אינו נקרא לימוד.

המאמר מרדכי (שם סק"א) תמה על חידוש המ"א, משום שבשו"ע לא משמע שצריך להבין הפירוש, דהרי תיקנו אמירת המשניות כדי שכל אדם ילמד, והדבר פשוט שלא כל אדם יכול ללמוד ולהבין פ' איזהו מקומן וברייתא דר' ישמעאל, וגם המנהג הוא שאין לומדים המשניות עם הפירוש, אבל למעשה כ' המאמר מרדכי דיש לחוש לדברי המ"א.

קושיית האחרונים מהגמ' בע"ז שמקיים מצות ת"ת גם כשאינו מבין מה שלומד

אבל הרבה אחרונים הקשו על המ"א מהמבואר בע"ז (י"ט). לעולם ליגרס איניש, ואע"ג דמשכת, ואע"ג דלא ידע מאי קאמר. הרי מבואר בפשטות שמקיים מצות ת"ת גם כשאינו מבין מה שלומד, ועי' בנזירות שמשון (סי' נ') שהביא בשם הזוה"ק שנחשב כלימוד קצת גם כשאינו מבין, ובשו"ת מהרי"ל החדשות (סי' מ"ה אות ב') ג"כ הביא ראיי מהאי סוגי, וז"ל ופשיטא דאיש חייב לברך (ברכות התורה) אע"ג דאין מבין קריאתו וגרסתו עכ"ל, וכ"כ במקור חיים (החוות יאיר – סי' נ' ד"ה ודאי נכון), אלא שהוסיף וז"ל דקדושת הלשון משוי רחישת שפתיו לימוד עכ"ל.

שיטת הרב החיד"א ז"ל שאדם שאינו יכול להבין כלל מה שלומד מקיים מצות ת"ת

אמנם הרב החיד"א ז"ל (בספרו מראית העין בע"ז שם) דחה הקושי על המ"א, וכ' שהגמ' מיירי באדם שאין בידו להבין כלל, ואילו המ"א שפסק שאינו י"יח ת"ת כשאינו מבין, מיירי באדם שיש לו שכל

להבין, ואעפ"כ קורא בלי דעת, אבל הרב החיד"א ז"ל הוסיף שאם מבין פירוש התיבות, הגם שאינו יודע הפירוש האמיתי כמו שפירשו המפרשים, ג"כ נחשב לימוד.

שיטת רבינו בחיי שהקריאה בתורה היא מצוה גדולה אע"פ שאינו מבין מה שקורא

אבל רבינו בחיי (כד הקמח מערכת תורה ד"ה שכר תורה) הביא ראייה מהאי סוגי בעי"ז, שעצם הקריאה בתורה היא מצוה גדולה אע"פ שאינו מבין מה שקורא, ואפילו אם חושב על דברים אחרים בשעת הקריאה (ואפשר כוונתו כמש"כ במקור חיים הנ"ל, דקדושת הלשון משוי רחישת שפתיו לימוד), אמנם הוסיף שם דקריאה זו קראוהו חז"ל "מצות קריאה" אע"פ שאינו מבין כל מה שהוא קורא, אבל אם הוא מבין הענין ומכוון לפירוש הדברים, קראוהו חז"ל "מצות כוונה".

שיטת רבינו הגר"א זצ"ל שצריך להבין קצת כדי לקיים מצות תלמוד תורה

בעץ יוסף על העין יעקב (בעי"ז שם) כ' בשם רבינו הגר"א זצ"ל, שכוונת הגמ' היא שגם אם לומד וקשה לו ממקום אחר, הרי זה נחשב כלימוד, אבל בודאי צריך להבין את הפשט הברור.

ולענ"ד אפשר יש להוסיף על פי רבינו הגר"א זצ"ל כדי ליישב קושיית האחרונים על המ"א באופן אחר, דהרי אהא דשנינו שילמד אע"ג דלא ידע מאי קאמר, פרש"י וז"ל שאין רבו יודע לפרש לו כלום עכ"ל, ולכאורה משמע דהחסרון של "לא ידע מאי קאמר" הוא משום שאין רבו יודע לפרש לו כלום, אבל י"ל שהוא בעצמו שפיר מבין קצת, אלא שרבו אינו יכול להוסיף לו ולהסביר לו, והכי מדויק מהגמ' שהביאה ראייה מהפסוק "גרסה נפשי לתאוה", גרסה כתיב ולא כתיב טחנה, ורש"י הסביר כוונת הגמ' וז"ל מרוב תאותי לתורה, הייתי שובר לפי היכולת אע"פ שאיני טוחנה הדק ליכנס בעומקה עכ"ל. הרי מדויק ברש"י שהחסרון בלימודו הוא "שאיני טוחנה הדק ליכנס בעומקה", משמע דמ"מ הוא מבין קצת, אלא שרבו אינו יכול להוסיף לו על מה שהוא כבר יודע, ולפי"ז אין כוונת הגמ' שילמד בלי להבין כלל, אלא שילמד אע"פ שאינו טוחנה הדק, להבינה על בוריה, ולפי"ז אין סתירה מהגמ' ליסודו של המ"א.

הוכחת מרן רה"י זצ"ל שאם אינו מבין מה שלומד אינו מקיים מצות ת"ת

מרן רה"י זצ"ל בהקדמה לספרו אשר לשלמה (נדפס בריש חלק מועד) הביא ראייה מהגמ' בברכות (ו): שאינו מקבל שכר אם אינו מבין מה שלומד, דהרי שנינו התם אמר ר' זירא איגרא דפירקא ריהטא, פרש"י דעיקר קיבול שכר הבריות הרצים לשמוע הדרשה מפי החכם, הוא שכר המרוצה, שהרי רובם אינם מבינים להעמיד גירסא, ולומר שמועה מפי רבן לאחר זמן, שיקבלו שכר לימוד. הרי מפורש דכל שאינם מבינים את השמועה אינם מקבלים שכר לימוד, וע"כ דכל מצות לימוד היא רק בהבנת הדברים. ולפי"ז חידש שהלומד לעצמו וחושב שמבין לימודו, אבל אינו כ"כ ברור אצלו שיוכל לחזור בגירסתו, הרי זה נחשב כלא הבין ולא קיים מצות לימוד, ואינו מקבל שכר לימוד ע"ז.

עוד הוסיף דיש לבאר כוונת רש"י עפמש"כ החזו"א (או"ח סי' כ"ט סק"ח), דגם למ"ד שיוצאין מצות ברהמ"ז ושאר מצוות ע"י הרהור, היינו רק אם יש כוונת הלב, ומבין התוכן של הדברים, אבל הרהור של אותיות ודברים לבד לא מהני מידי, וא"כ אפילו אם נאמר שמקיים מצות ת"ת בתורה שבכתב גם כשאינו מבין מה שהוא אומר כמבואר בשו"ע הרב הנ"ל, מ"מ אלו הבאים לשמוע דרשת החכם, הרי אינם לומדים בפה, וא"כ רק מקיימים מצות ת"ת בהרהור, וזה הוא בתנאי שמבינים מה ששומעים, ולכן פרש"י כיון שרוב הבאים לשמוע הדרשה אינם מבינים עד כדי כך שיוכלו להעמיד גירסא, ולומר שמועה מפי רבן לאחר זמן, ממילא עיקר שכרן הוא מה שרצים לשמוע ודפח"ח. אבל לפי"ז, אפשר

דווקא התם בברכות (ו:). שלמדו תורה בהרהור כששמעו השיעור לא קיימו מצות ת"ת כשלא הבינו, משא"כ מי שלומד תורה בדיבור, אפשר שפיר מקיים מצות ת"ת וצ"ע.

תוכחת השבט מוסר ללמוד אע"פ שאינו מבין

מצאתי תוכחה מגולה בשבט מוסר (הג"ר אליהו כהו ז"ל מאיזמיר, נדפס בשנת תע"ב – פרק א' אות י"ב) וז"ל ואל יעלה בדעתך כאשר עלה בדעת הרבה שנאבדו בידם באמרם, "כיון שמכיר אני בעצמי שאין בדעתי להבין ולהשכיל, איני עוסק בתורה" – טועה הוא בדבר, שהרי הוא מחוייב לעשות מה שנצטווה לעשות, ואם יבין יבין, שהרי "והגית בו יומם ולילה" כתיב, ולא כתיב "ותבין בו", וכן תמצא בדברי התנא (אבות ב' ט"ז) אם למדת תורה הרבה נותנים לו שכר הרבה, ואינו אומר "אם הבנת הרבה", אלא "למדת" אמרו, ותשתדל להבין, ואם תבין תבין, ואם לא, שכר לימודך בידך עכ"ל.

שיטת השו"ע הרב שבתורה שבכתב מקיים מצות ת"ת גם כשאינו מבין משא"כ בתורה שבע"פ

אמנם בשו"ע הרב (ה' תלמוד תורה פ"ב ס"ב – ס"ג) פסק שבתורה שבכתב, אע"פ שאינו מבין פירוש המילים, נחשב כלימוד, ולכן כל עם הארץ מברך ברכות התורה בשחר לפני הפסוקים, וכן כשעולה לתורה, אבל בתורה שבע"פ אינו נחשב כלימוד אם אינו מבין, ולפי דבריו הגמ' בע"ז מיירי שלומד תורה שבכתב אלא שאינו מבין בהיותו ע"ה, ולכן נחשב כתלמוד תורה, משא"כ אם יכול להבין, אפילו בתורה שבכתב אינו לימוד, וה"ה מי שאינו מבין הפירוש ולומד תורה שבע"פ אינו נחשב כלימוד.

יש לציין מש"כ השו"ע הרב בסו"ד שם בשם הזוה"ק, וז"ל יש לאדם לעסוק בכל התורה, גם בדברים שלא יוכל להבין, ולעתיד לבא יזכה להבין ולהשיג כל התורה שעסק בה בעוה"ז ולא השיגה מקוצר דעתו עכ"ל, וכבר כ"כ בספר חסידים (סי' תתשס"ד) וז"ל ואם אדם טורח לדעת בזה העולם לימודים, אע"פ שאין לו לב עתה, יהיה לו לב במתיבתא דרקיעא עכ"ל (וע"ש במקור החסד הרבה מקורות לזה).

החיי אדם השמיט חידושו של המ"א

אמנם ע' בח"א (כלל י' ס"ד) שכי' וז"ל תיקנו חז"ל שיאמר כל אדם בשחרית פ' קרבנות שהיא תורה שבכתב, ופרק איזהו מקומן שהיא משנה, וברייתא דר' ישמעאל שהיא גמרא, כדי שאם יהיה טרוד מאוד או אנוס, לא יתבטל עכ"פ מלימוד תורה עכ"ל, ולא הוסיף מש"כ המ"א שאם אינו מבין המשנה אינו נקרא לימוד.

וע' בקיצור שו"ע (סי' כ"ז ס"ה) שכתב, וז"ל צריך ליזהר בכל מה שהוא לומד להוציא בשפתו ולהשמיע לאזניו, ומי שמוציא בשפתו אע"פ שאינו מבין, קיים מצות "ולמדתם", ולכן כל איש מברך ברכות התורה בשחר לפני הפסוקים, וכן כשעולה לס"ת, וכל העוסק בתורה ואינו יכול להבין מחמת קוצר דעתו, יזכה להבינה בעולם הבא עכ"ל.

הרי מבואר שנחלקו גדולי הפוסקים אם מקיים מצות ת"ת כשאינו מבין מה שלומד, ואם יש לחלק בין תורה שבכתב לתורה שבע"פ, אבל הרבה פוסקים ס"ל שמקיים מצות ת"ת גם כשאינו מבין.

האם י"ח שמו"ת כשקורא בלי התבוננות

אבל עדיין יש להסתפק לגבי קריאת שמו"ת, דאפילו אם נאמר שמקיים מצות ת"ת כשלומד ואינו מבין, מ"מ אפשר מצות קריאת שמו"ת שאני, דאם סיבת המצוה היא כדי להבין הפרשה, הרי כשאינו מתבונן מה שהוא קורא, אינו מקיים תכלית המצוה. עוד יש להסתפק אם מקיים המצוה כשקורא התרגום ואינו מבין כלל מה שהוא קורא, ועוד יש להסתפק אם עדיף שילמוד הפרשה עם פרש"י במקום התרגום כשאינו מבין התרגום כלל.

חשיבות קריאת התרגום גם כשאנו מבין אותו

כ' הברכ"י (סי' רפ"ה סק"ב) בשם היש"ש בקידושין (פ"ב סי' י"ד), שאם אינו יכול ללמוד שמו"ת עם התרגום ועם פרש"י, יקרא פרש"י ולא התרגום, אבל הברכ"י כ' דלפי חכמי האמת יש קפידא דווקא בתרגום, והבה"ל (סי' רפ"ה ס"ב ד"ה תרגום) כ' בשם הגאונים והראשונים שהתרגום עדיף כיון שניתן מסיני, וגם משום שיש כמה מילים וכמה פסוקים שאין עליהם פרש"י, ולכן אם אינו יכול ללמוד שניהם, ילמוד התרגום.

קריאת שמו"ת כשאנו מבין את התרגום

אבל באופן שאינו מבין התרגום, יש להסתפק האם גם בכה"ג יעדיף לומר התרגום, או שמא ילמוד הפרשה עם פרש"י. רבינו החפץ חיים זצ"ל (ליקוטי מאמרים ומכתבים אגרת י"ח) כ' וז"ל בימים האלה אין אנו יוצאים י"ח בתרגום, לפי שאין המוני אחינו בני ישראל מבינים אותו, וצריכים אנו לביאור נכבד שיפרש היטב התורה"ק, וביאור כזה הוא פרש"י, והוא אצלנו מדינא במקום התרגום עכ"ל (אבל יש לציין שבמ"ב לא הזכיר שפרש"י הוא מדינא), וכן מביאים בשם מרן הגריש"א זצ"ל, שאם אינו מבין התרגום אינו מקיים מצות שמו"ת, אלא צריך להתאמץ ולהבין (אהל יעקב על הלכות שנים מקרא ואחד תרגום עמוד נ"ח), אבל מרן הגרשז"א זצ"ל נקט שאם אינו מבין התרגום כל כך, בכל זאת י"ח שמו"ת (הליכות שלמה על ה' תפלה פ"ב דבר הלכה סקמ"ח).

חובת התבוננות בפסוקים בזמן קריאת שמו"ת

והנה לגבי החיוב להתבונן בשעת שמו"ת, כ' במעשה רב החדש להגר"א (אות ט"ו) וז"ל וצריך לדקדק היטב בפירוש התרגום אונקלוס על כל פסוק ופסוק, ולא לומר בפה, ובלבו בל עמו וכו' כמנהג המון העם, לכן טוב מעט בכוונה, ונכון ללמוד כל יום פרשה אחת עם פירוש רש"י ושאר פירושים, ועם התרגום, ולכוון פירושו במקרא עכ"ל. וע"ע מש"כ רבינו החפץ חיים זצ"ל בזכור למרים (פרק כ"א בסו"ד) בענין שמו"ת, וז"ל וידקדק ויעיין בהם היטב, וכדכתיב "והאזנת למצוותיו", ופרש"י תטה אזנים לדקדק בהם, לאפוקי אם קורא אותם מהשפה ולחוץ עכ"ל. ועוד כ' בליקוטי אמרים (פרק ה') וז"ל ומה שנהגו בכל ישראל לקרוא שנים מקרא ואחד תרגום, היינו משום שע"ז יתבונן בהמקרא, ויתן לב להבין, אבל אם לא השיג ידיעה ע"ז, מחוייב להתבונן ולדעת, ואז יהיה נחשב לו שלמד מקרא, דבלא"ה אם לא הבין מה שאמר ומה שלמד לא נחשב ללימוד כלל עכ"ל.

קרא שמו"ת ולא התבונן כלל על מה שקרא

אמנם מרן הגריש"א זצ"ל (שיעוריו על ברכות ח. הערה פ"ד) פסק שאם הוא מבין את התרגום אלא שאינו מכוון למה שקורא, י"ח, ואינו כשאר תורה שבעל פה שאם אינו מכוון למה שקורא, אין בזה מצות ת"ת. אבל מביאים בשמו (אהל יעקב על שנים מקרא ואחד תרגום עמוד נ"ט) שאם אינו מבין כלל, אינו לימוד ואינו י"ח, והכי מדוייק ממש"כ בשו"ת הרדב"ז (ח"ג סי' תתס"ז), שדן שם במה שאחז"ל חייב אדם להשלים פרשיותיו עם הצבור, מה יעשה מי שאינו יודע לקרות, האם ישמע מאחרים, וכ' וז"ל מה יועיל שמיעת התורה אם הוא אינו מבין מה שהוא שומע, דדווקא במקרא מגילה התירו אע"פ שאינו מבין מידי, דהוה כ"אחשתרנים בני הרמכים" במגילה, אבל בעלמא לא עכ"ל. הרי מבואר דס"ל שאינו י"ח שמו"ת אם אינו מבין מה שקורא, משום שהמצוה היא ללמוד את הפרשה.

אבל מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א (דרך שיחה ח"א עמוד ב') נקט, שאם חלם באמצע אמירת שמו"ת, אע"פ שזה לימוד ולא רק תפילה, מ"מ י"ח כיון שתיקנו שיגיד, והרי אמר.